

7

El futur de la formació professional

Francesc Colomé

Resum

En el moment d'escriure aquestes línies sembla que els indicadors econòmics ens diuen que el pitjor de la crisi ja ha passat. Això no vol dir que tot tornarà a la normalitat que havíem viscut els últims deu anys en forma de miracle econòmic, gràcies a uns índexs de creixement que pocs països podien lluir. Vol dir, simplement, que la crisi econòmica deixa de fer una corba descendent i ens instal·lem en una ratlla horitzontal que no sabem quant de temps pot durar. Aquells que en saben i ho estudien ens diuen que la ratlla horitzontal, és a dir, ni cap avall ni cap amunt, és la previsió de creació d'ocupació.

Res tornarà a ser igual. Aquest país ha viscut d'una economia basada en una bombolla de la construcció que ara es desinfla i en un sector serveis, fonamentalment dirigit al turisme que, bé per inconsciència, bé per necessitat de mà d'obra, ha forjat ciutadans amb poca formació o amb formació insuficient pel camp en el qual treballaven.

1. La formació professional en el context social

Quan es parla de nou model productiu cal parlar també, i molt especialment, de formació. Cal parlar de la producció fonamentada en l'avantatge competitiu que ha d'aportar una millor formació dels recursos humans. Són diversos els elements del context que incideixen sobre la formació professional. Se'n descriuran els més importants.

El primer és el referit al tipus de formació bàsica i la manera d'adquirir-la, així com els seus efectes sobre la competència professional que presenten les persones formades. Quan es fa balanç de la formació de les persones d'un país ens referim a ítems de molt diversa tipologia com són el fracàs escolar (o millor, l'índex de ciutadans amb graduació en ensenyaments obligatoris), l'abandonament prematur dels estudis, taxes d'escolarització i graduació en ensenyaments post obligatoris, o informes d'avaluació tipus PISA. Ara bé, quan la mirada sobre la formació dels recursos es fa des dels seus receptors, es fa sempre una especial menció a la formació professional. Em refereixo al fet que la formació professional, entesa com una de les sortides del sistema educatiu, no deixa de ser un aparador dels resultats d'aquest sistema.

És per això que a la formació professional, en els seus diversos nivells, se li demana solució als molts variats problemes d'incompetència que presenten els ciutadans de Catalunya avui.

Molts d'aquests problemes es refereixen a competències estrictament transversals com poden ser:

- El coneixement d'idiomes
- El domini de les TIC

- Els dèficits en competències personals com la iniciativa emprenedora, la creativitat, o la capacitat d'innovar
- Els dèficits d'expressió i comunicació oral i escrita o els dèficits en matemàtiques i competència científica.

Quan analitzem les mancances que presenta la formació de les persones des del punt de vista de la seva inserció i producció en el treball, trobem la seva arrel molt més profunda que la que es deriva de la seva formació professional i que es refereixen al sistema de formació en general.

Els que he descrit són dèficits de competència que cal afrontar des de l'inici de l'educació dels nostres ciutadans, des del sistema de formació general. Per això, una primera condició per millorar els recursos humans que formen el nostre sistema de formació professional, l'actual i qualsevol altre que es pugui dissenyar, és assegurar la consolidació de les competències bàsiques que s'adquireixen en el sistema de formació obligatori, identificar-les bé, simplificar la seva adquisició, focalitzar els esforços en la seva consecució. En definitiva, voldria destacar l'interès en la necessitat de millorar el nostre sistema d'Educació Primària i resoldre el problema endèmic que presenta la finalització de la nostra Educació Secundària Obligatòria per poder afrontar així en condicions la formació professional més adequada a cada una de les necessitats d'ocupació i de les capacitats de les persones que es formen.

Per emmarcar l'anàlisi de la formació professional cal comentar un altre aspecte que condiona enormement el sistema de formació professional, com és el sistema productiu català i el sistema laboral sobre el que se sustenta. No em refereixo en aquest punt a la correlació necessària entre oferta de treball i oferta de formació, que comentaré més endavant, sinó als efectes perversos que han tingut determinats comportaments del mercat de treball sobre la formació dels actius que havia d'ocupar.

Un dels comportaments nocius ha estat la forma en què el sistema productiu ha xuclat mà d'obra sense qualificar, de manera que la podríem anomenar "bulímica", fins el començament de la crisi, de tal manera que nois i noies que eren candidats naturals a estudiar formació professional es varen veure cridats per ofertes de treball aparentment atractives en sectors de baix contingut afegit en coneixement i que els oferia un miratge de salaris prou atractius que, malgrat la situació de precarietat laboral, varen decidir no acabar la seva formació i d'alguna manera hipotecar el seu futur. Una mà d'obra que en el moment de la crisi, com veurem en el següent apartat, ha estat la que majoritàriament s'ha vist expulsada del lloc de treball, donada la combinació de la menor productivitat derivada de la seva manca de formació específica i de la major facilitat d'acomiadament que presentava la seva situació laboral.

Aquest ha estat un dels fenòmens que ha afectat no només a les persones menys formades, sinó també en general als més joves, encara que en menor mesura, ja que l'estructura del sistema laboral ha dualitzat l'estabilitat en el treball, precaritzant la contractació d'una part dels actius en contrast amb una altra part, que no era necessàriament la més formada, en comparació amb les noves incorporacions, ni la que tingués més capacitat d'innovació, però que presentava una major estabilitat en el lloc. Aquestes dades es poden veure en l'anàlisi de l'estructura de l'atur que s'ha produït en aquest darrer any.

D'altra banda, la demanda del sector productiu en plena expansió econòmica anterior a la crisi ha fet créixer de manera exagerada l'ocupació en el sector serveis i, per tant, la corresponent demanda de formació en aquest sector en detriment dels sectors industrials, amb una menció

especial al sector de la construcció que, malgrat la seva expansió, no ha presentat demanda de formació professional, seguint la tradicional hipòtesi del mercat que, per treballar en la construcció, no fa falta una formació específica.

Un altre factor de mercat de treball que ha afectat notablement al sistema de formació ha estat l'aparició massiva de la immigració, cridada per un mercat en expansió i amb dèficit creixent d'actius derivat del factor demogràfic. Aquesta població és sensiblement menys formada en competències transversals adquirides en els sistemes bàsics de formació, en molts casos inexistents en els seus països d'origen, així com en les competències específiques en els llocs de treball on eren requerits i que s'han substituït en molts casos per la baixa remuneració salarial, que ha compensat la menor productivitat personal derivada de la manca de formació.

La formació derivada de les cohorts provinents de la immigració constitueix un dels reptes que tenim ara com a país, amb la plena consciència que la seva incorporació als diferents nivells del sistema educatiu presenta unes dificultats inherents al seu bagatge formatiu i uns costos afegits sensiblement alts, i que la seva promoció fins el sistema de formació professional la podem considerar un èxit social quan es produeixi de manera normalitzada, cosa que en la situació actual no és així.

Aquest element, combinat amb l'anàlisi de la situació demogràfica que més endavant comentarem, ens exigirà que un major percentatge de ciutadans autòctons accedeixin a majors graus de qualificació si volem mantenir els marges de competitivitat necessaris en el que hauria de ser el nostre model productiu.

Cal mencionar, finalment, en aquesta anàlisi contextual, l'anomalia catalana (i espanyola) de la taxa d'estudiants universitaris, que es pot correlacionar amb la també anomalia de la taxa d'estudiants de formació professional.

A Catalunya, l'índex d'estudiants universitaris és aproximadament d'un 23%, un dels índexs més alts de la UE, de manera que el procés de continuïtat d'estudis, quan es produeix, s'adreça clarament en la direcció de la Universitat, obviant les ofertes de formació professional. Les raons d'aquesta tendència són diverses i, naturalment, prenen un component sociològic important que té molt a veure amb la situació descrita fins ara.

Cal, però, incorporar també aquí l'anàlisi del cost d'oportunitat que es presenta en el sistema educatiu de Catalunya i el seu efecte sobre l'elecció d'estudis en funció de la situació social de cada família. Aquesta qüestió ens hauria de fer reflexionar sobre el sistema de beques i la seva concepció, i sobre els costos que assumeixen els pressupostos públics en el finançament dels estudis universitaris així com l'exigència del seu rendiment.

També caldria analitzar la distribució d'estudiants per carreres, ja que es reproduïx aquí també el creixement de la demanda en el sector serveis, davant de la preocupant baixa demanda de carreres tècniques i científiques.

Per tant: formació de base, estructura del sector productiu, cost d'oportunitat, estructura del sistema laboral, nivell de titulació, evolució demogràfica, immigració, i demanda d'estudis universitaris, constitueixen fonamentalment el context en què s'ha d'ubicar l'anàlisi de l'oferta de formació professional, context en el qual ara caldrà afegir-hi un nou element: la crisi. Crisi que afectarà a la resta d'elements del context i que, per tant, de manera immediata afectarà la formació professional.

La capacitat que tinguem per analitzar aquests canvis i adaptar la formació professional a la nova situació serà un dels elements fonamentals que ens permetrà sortir més o menys aïrosos de la crisi, tenint molt clar, d'altra banda, que una vegada detectats els canvis i les vies estratègiques per afrontar-los, la transformació de la formació professional presenta unes dificultats d'adaptació que, si no s'encerta amb energia en la seva aplicació, poden ser processos llargs i no necessàriament satisfactoris.

2. La situació actual en el marc de la crisi

La situació actual pel que fa a la demanda de formació ve determinada per la crisi, que no per haver estat anunciada i ben anticipada ha estat menys profunda i forta.

De fet, la conjunció a Espanya de l'anunciat col·lapse del creixement basat en la construcció amb la crisi financera global han donat com a resultat una situació de crisi d'una magnitud inaudita i d'unes conseqüències que encara estan per veure.

El que ara sabem del cert pel que fa als llocs de treball és que, a Catalunya, s'han destruït 350.000 llocs de treball des del segon trimestre de l'any 2008 fins al segon trimestre de l'any 2009. I que, malgrat el repunt del tercer trimestre del 2009, no sembla que es pugui estabilitzar la destrucció de llocs de treball fins el segon semestre del 2010.

Donat que la destrucció de llocs de treball ha afectat essencialment els joves, poc qualificats, immigrants i amb ocupacions temporals, la combinació dels quatre factors dona les diferents situacions de major risc de perdre el lloc de treball. De fet, el 51% dels llocs de treball destruïts corresponen a temporals (que coincideixen amb immigrants i joves). Per sectors, s'ha concentrat en la construcció (60%) i la indústria (40%). L'anàlisi més detallada d'aquestes dades posa de relleu que l'origen de la destrucció de llocs de treball a Catalunya se situa molt abans del 2008. De fet, des de l'any 2002 el sector industrial comença a disminuir en llocs de treball, disminució que es veu compensada per l'increment d'altres sectors, especialment de la construcció.

La recuperació de la crisi no comportarà, en cap escenari raonable, un retorn a la situació del 2007. Diferents anàlisis donen com a referent possible l'any 2020, en què l'ocupació podria recuperar les dades anteriors a la crisi.

Un dels efectes de la crisi ha estat l'increment dels efectes de la globalització. Els nostres competidors europeus han rebaixat costos de producció mitjançant diferents mecanismes, de tal manera que Catalunya ha perdut competitivitat respecte de la UE, procés que ja es venia donant abans de la crisi i que eclosiona amb tota la seva força en el moment de la seva aparició.

Aquests elements, com no pot ser d'altra manera, afecten a la formació i, recíprocament, la formació s'ha de veure afectada per la crisi i relacionada amb la seva sortida.

El document de la Comissió Europea "New Skills for a New Jobs" presentat pel CEDEFOP, fa una anàlisi de les necessitats de formació previstes per als propers anys, fent una projecció fins l'any 2020.

Les previsions fetes per la Comissió són traslladables a Catalunya i, en general, les expectatives que es presenten poden analitzar-se, també, en clau catalana. En aquest sentit, les presentacions

que varen fer a finals de l'any 2009 el senyor Oriol Homs de CIREM i el doctor Josep Oliver de la UAB, ens permeten adaptar les anàlisis del CEDEFOP a la realitat catalana i tenir una visió més concreta de les previsions que es poden fer. De l'anàlisi del document de la UE i de les dues presentacions citades es poden destacar els següents aspectes:

- Previsió d'una expansió del mercat laboral, de tal manera que fins el 2020 a la UE 25 es poden crear 100 milions de llocs de treball, dels quals 19,6 milions seran nous i 80,4 milions seran de substitució.
- Previsió d'una disminució de la demanda neta d'ocupació en els sectors industrials manufacturadors tradicionals i en el sector primari, i un fort increment en els serveis de mercat, especialment serveis mercantils, transport, comerç, banca o finances i en serveis com sanitat, treball social o educació, lligat a un decreixement de la demanda de treball administratiu tradicional i una estabilització de la construcció.
- Tal com es pot deduir del primer aspecte comentat, la majoria de llocs de treball creats seran per substitució (un 80%) mentre que la resta (20%) seran derivats de nous sectors emergents.
- Les substitucions seran ocupades per persones més formades que les substituïdes.
- Com a conseqüència d'aquesta distribució, es deriva que tots els sectors creixen en demanda pel que fa a substitucions, mentre que pel que fa a noves demandes (creixement net) creixen els serveis, especialment els mercantils i la distribució i els transports, mentre que decreixen la construcció, el manufacturer i el primari.
- Des del punt de vista de les ocupacions per sectors, com a increment net de demanda destaca un increment en tècnics i professionals de suport, comerç i tècnics i professionals científics.
- Des del punt de vista de la ocupació per nivells de qualificació, l'increment net es produeix en les altes i mitges qualificacions, mentre que es constata un decreixement important en les baixes qualificacions.

El corollari d'aquestes previsions ens diu que hi haurà més demanda d'ocupació i que aquesta haurà d'estar més qualificada.

Aquesta major qualificació s'ha de distribuir entre dos blocs: la derivada de la substitució –que ja coneixem perquè són llocs de treball que ara ja existeixen– i la derivada de nous llocs de treball que ara desconeixem.

La distribució entre els dos blocs dependrà de la capacitat d'innovació de la nostra economia. La necessitat de qualificació, en canvi, es defineix com a condició indispensable per sortir de la crisi i incrementar la competitivitat, i dependrà de la capacitat de formar del sistema i, naturalment, de la capacitat d'innovació del sector productiu.

Aquestes previsions s'han de creuar amb les previsions demogràfiques de Catalunya, que es caracteritzen per la frenada de la demografia de finals dels 90, que ha comportat que les cohorts de ciutadans de 16 anys al nostre país baixin de mitjana un 40% (de 100.000 alumnes el 1995 a 60.000 el 2009), malgrat la forta aportació de la immigració, que representa uns 15 punts sobre el total.

Per això, malgrat que les taxes d'escolarització s'incrementen, el nombre total d'actius qualificats que arriben al mercat de treball disminueix.

El doctor Oliver, en l'anàlisi presentada al CCFP, fa una projecció fins el 2015, on es constata que Catalunya perd, en termes absoluts, 400.000 persones de 16 a 39 anys.

Tenint en compte les altes taxes d'activitat actuals, sobretot d'homes, és difícil que puguin augmentar per tal de compensar la pèrdua absoluta de persones de les cohorts futures.

Com a conseqüència, cal suposar que el flux migratori es mantindrà durant els propers anys.

Ara bé, la baixa qualificació d'aquestes persones no es correspon amb la formació que es preveu necessària en la demanda futura. D'altra banda, la formació permanent, com a solució a la baixa formació, requereix una formació de base que, en la majoria dels casos, els immigrants no tenen.

Les previsions de l'estudi del CEDEFOP per a la qualificació reflecteixen que les demandes amb requeriments elevats de qualificació passaran a ocupar, aproximadament, un 30% del total de l'ocupació i, per a la qualificació mitja, un 50%. Això vol dir que deixa un 20% per als no qualificats o amb qualificació baixa.

Sembla clar, per tant, que també des del punt de vista demogràfic, cal incrementar el nombre absolut de persones qualificades en el sistema. És a dir, a més de la necessitat prevista de l'evolució del mercat, cal sumar-hi la mala perspectiva demogràfica de Catalunya.

Apareix per tant la requalificació com a eina d'adaptació de les persones a les necessitats de producció, tant des del punt de vista del moviment de treballadors entre sectors, com des del punt de vista del necessari increment de qualificació general previst.

3. L'estructura de l'oferta actual de formació professional

La base estructural de la formació reglada actual deriva de la LOGSE i, malgrat que s'han produït diverses modificacions (entre d'altres les que presenta la Llei d'Educació de Catalunya), la seva proposta continua sent determinant per entendre l'actual oferta de formació professional.

Quatre són els elements que caracteritzen i defineixen aquesta oferta:

1. El caràcter "terminal" dels seus estudis: es defineix com a terminal en el sentit que s'orienta directament al treball i, per tant, se situa al final de la formació general (que s'ha d'entendre com a formació de base). La seva titulació no dona peu a la continuïtat acadèmica en altres estudis, com tampoc es definia la connexió entre els estudis de grau mitjà i els de grau superior.
2. Els seus continguts: com a orientadora directa al treball, els seus continguts són molt especialitzats i no tenen formació de caràcter general. La seva estructura és de caràcter modular i es dissenya en base a unitats de competència que tenen el seu referent en el lloc de treball. El mètode utilitzat per al seu disseny és semblant a l'utilitzat pel de les certificacions de professionalitat que emet l'administració laboral en l'oferta de formació ocupacional.
3. La formació en l'empresa: es desestima la possibilitat de posar en marxa un sistema dual de matriu alemanya. Es considera que en el disseny dels continguts de la formació (unitats de competència) ja s'hi incorpora el referent de l'empresa, i que una part important de la formació es realitza a l'empresa en forma de mòdul formatiu, que representa un 20 o 30% de la formació total rebuda per l'alumne. La part formativa de la resta de mòduls es realitza en centres ordinaris equipats amb materials de pràctiques.

4. La sortida per als no qualificats: el sistema preveu una única titulació a la sortida de la educació obligatòria, de manera que pels alumnes que no obtenen el títol de graduat, no està prevista cap titulació. Per a ells està prevista una oferta, de caràcter menor, anomenada de garantia social. De fet, en les previsions que es varen fer sobre l'èxit escolar en la secundària obligatòria es definia un grau de fracàs escolar molt petit i gairebé residual o "estructural". D'altra banda, la comprensivitat fins els 16 anys incloïa la hipòtesi que el primer nivell de formació professional es considerés incorporat en els estudis generals obligatoris, de manera que l'oferta de garantia social no es va desplegar, d'entrada, com una opció important.

Aquestes decisions estructurals varen comportar una sèrie d'avantatges, especialment el de racionalitzar i modernitzar l'oferta de formació professional, però també una sèrie de disfuncions que, amb els anys, s'han intentat corregir però, algunes d'elles, presenten encara fortes dificultats. Les més importants són:

Derivades del caràcter "terminal" dels Cicles de Formació Professional:

- La manca d'alumnes en formació professional: malgrat s'ha constatat un increment sostingut en els darrers anys del nombre d'alumnes en cicles formatius, les taxes de graduats en formació professional són encara molt baixes i el nombre absolut de graduats, especialment en grau superior, és encara insuficient per a les necessitats del país.

Per tant, la ubicació del grau mitjà al final de l'ESO i del grau superior al final del batxillerat, l'efecte d'increment de prestigi suficient de la FP (malgrat l'ha augmentat) no ha estat l'esperat, cosa que s'ha de relacionar també amb la manca d'orientació professional ben articulada pels alumnes d'ESO.

En qualsevol cas, cal tenir molt presents aquí les reflexions fetes a l'inici d'aquest escrit sobre el context social general del país, així com la constatació de la sobreformació pel que fa als estudis universitaris, en el sentit que aquest és un dels elements més importants que s'han d'afrontar i que s'ha correlacionat amb altres elements "externs" a la pròpia FP, com són el fracàs escolar, la crida de l'ocupació, o el cost d'oportunitat.

- La manca de connexió entre el grau mitjà i el grau superior: el disseny de la formació, pel fet de comportar caràcter "terminal", no preveu la connexió entre un cicle de grau mitjà i un de grau superior, ja que condueix directament al treball i no a la continuïtat d'estudis.

Aquesta qüestió, que té molt sentit des del punt de vista del disseny de la formació, no en té tant des del punt de vista de les expectatives de carrera acadèmica de les persones. Sembla clar que, quan un alumne es troba còmode estudiant un cicle de grau mitjà, cal donar-li l'expectativa de formar-se més. Ara bé, si per seguir formant-se en la FP li cal estudiar un batxillerat, les expectatives es tallen.

Aquest és un dels aspectes que s'ha anat resolent al llarg dels anys amb diferents adaptacions i que ara, amb el curs pont, sembla definitivament resolt.

Derivades dels continguts de la formació:

- La flexibilitat: tot i que l'estructura modular de l'oferta hauria de ser molt flexible, és a dir, adaptable a les necessitats de les persones que es volen formar i de les empreses en funció de la seva demanda, en la pràctica ha estat, fins ara, poc adaptable, més que el model anterior a la LOGSE però, encara, manifestament insuficient.

No ha estat fins aquests darrers anys que s'han fet importants avenços en l'accessibilitat de l'oferta i en la manera d'acreditar-la.

Les condicions estructurals de l'oferta (centres, professorat, currículum, ...) i, en menor grau, la necessitat de donar garanties al mercat, en el sentit que al darrere d'un títol hi ha l'acreditació real d'un conjunt de competències, han dificultat aquest procés.

- Les correspondències entre els diferents subsistemes i el reconeixement de l'experiència laboral: també en aquest cas l'estructura modular de la FP i el disseny dels continguts en base a unitats de competència amb referent en el treball, hauria d'haver facilitat el procés d'homologació de certificacions i de l'experiència laboral.

La dificultat intrínseca de caràcter tècnic d'aquest procés, pendent encara en el conjunt de la UE que està en camí de construcció amb el sistema ECVET, la repercussió que pot representar respecte a la negociació col·lectiva i les categories laborals ha dificultat l'assoliment del procés.

Aquest és un dels elements que està en la base de la integració dels subsistemes de FP i que la seva solució contribuirà fortament a aconseguir-la. El procés europeu pot ser de gran ajuda per aconseguir-ho.

Derivades de la formació en l'empresa:

- La decisió de la ubicació de la formació professional específica en centres ordinaris d'ESO i Batxillerat:

Aquesta decisió ha influït essencialment en tres aspectes:

- El pes específic de la FP en un percentatge important dels centres en els que s'imparteix.
- L'apropament de l'oferta a l'usuari.
- El model de gestió i direcció dels centres de FP.

El fet d'ubicar la FP en centres ordinaris, desestimant la creació de centres específics de FP, ha comportat que l'oferta professional es dilueixi en un percentatge important de casos en el conjunt de l'oferta de secundària ordinària, la qual cosa ha suposat, en aquests casos, la seva dilució o subsidiarietat organitzativa respecte a les altres ofertes.

Cal dir, però, que l'opció presa facilita molt la proximitat de l'oferta a l'usuari pel fet d'augmentar les possibilitats d'existència d'instal·lacions on oferir-la, cosa que, en determinades famílies professionals, ha estimulat l'escolarització en aquests ensenyaments.

Pel fet d'estar ubicada en centres ordinaris, la gestió d'aquests centres s'ha estructurat també en funció dels paràmetres de la secundària general, tot i que resulta evident que les necessitats d'organització d'aquesta oferta són notablement diferents a les de la resta i, per tant, la forma de la seva direcció i gestió també.

- La connexió amb l'empresa: el fet de desestimar un model dual fa que la connexió amb l'empresa no estigui contemplada de manera formal més enllà del disseny general dels continguts i del mòdul de formació en centres de treball. Aquesta manca de connexió s'ha hagut d'anar substituint a base convenis entre centres i empreses i, probablement, sigui la solució és adequada a aquesta manca de connexió.

Cal afegir a aquest disseny el que ja hem esmentat en l'apartat anterior sobre el model de direcció, que sovint no reuneix les condicions per articular una relació especialment complexa com és la d'interpretar les necessitats de l'empresa i traduir-les al model formatiu; així com dissenyar una formació específica del professorat, que li permeti adaptar-se amb facilitat a les noves necessitats del mercat.

- La connexió amb el territori: la tradicional manca de coordinació entre l'administració educativa i l'administració local pel que fa al sistema educatiu es fa més palesa encara quan es tracta de la Formació Professional.

Sembla clar que, al costat de les necessàries connexions sectorials calen, també, connexions amb el desenvolupament territorial i, per tant, amb les polítiques de foment que es despleguin a nivell local.

La coordinació entre polítiques de formació i polítiques de desenvolupament econòmic lligades al territori demana una relació més estructurada entre administració educativa i administració local.

La relació amb l'empresa i amb el territori hauria de constituir la base d'una planificació de l'oferta adequada a les dinàmiques de desenvolupament econòmic.

Derivades de la sortida de l'educació obligatòria:

La decisió d'una titulació única al final de l'ensenyament obligatori estrictament comprensiu ha estat un dels elements de debat més forts en l'aplicació del model educatiu espanyol. Cal, per tant, una especial atenció quan es tracta aquesta qüestió.

L'anàlisi del sistema educatiu anterior a l'any 90 va comportar un debat intens respecte a l'inequitat del sistema, fortament diferenciat als 14 anys, i sobre fins a quina edat calia escolaritzar obligatòriament a tota la població i en quines condicions.

La solució comprensiva amb atenció a la diversitat semblava la més adequada. Quedava, però decidir l'edat d'acabament d'estudis obligatoris i comuns. Les propostes estaven entre l'acabament als 15 o als 16 anys; l'opció presa va ser la de la comprensivitat i obligatorietat fins els 16 anys.

Quedava la possibilitat d'una doble titulació (o no) al final dels ensenyaments obligatoris, és a dir, una doble sortida a l'acabament de l'ESO que conduís a diferents opcions acadèmiques o formatives. Com ja s'ha comentat al començament, l'opció d'implantar uns ensenyaments obligatoris i comprensius fins als 16 anys comportava, també, la hipòtesi d'un grau molt baix de fracàs escolar, de manera que només una minoria no assolís el que es varen considerar els ensenyaments bàsics. Aquesta hipòtesi va fer decidir-se per una titulació única, cosa que representava que els alumnes que no es titulaven no tindrien cap opció per seguir, de forma ordinària, cap opció que conduís a certificació acadèmica.

Per tant, el model presenta tres elements fortament definitoris:

- o Ensenyament obligatori fins els 16 anys
- o Caràcter comprensiu d'aquest ensenyament
- o Titulació única a la seva finalització

El grau de fracàs escolar, que s'ha situat des de fa ja molts anys a l'entorn del 30%, representa ara un dels problemes més importants del sistema ja que, amb l'opció de titulació única, la inexistència d'alternatives per als alumnes no titulats constitueix un dèficit molt greu per a la població jove.

4. Conclusions

Per tot el que s'ha exposat, podem dir que l'objectiu més important que ha d'assolir la Formació Professional es pot sintetitzar de la següent manera:

“Es necessita un major nombre de titulats en Formació Professional, amb més competències transversals i específiques. De la mateixa manera, cal flexibilitzar l'actual oferta per tal de facilitar l'accés i la formació continuada dels actius, així com reconèixer el valor acadèmic d'aquesta formació. Tot això s'ha de fer en contacte estret amb l'empresa i el territori.”

Per assolir-ho s'han de plantejar els següents reptes:

1. Posar en relació amb el context:
  - Incrementar i garantir la formació de base:
    - Resoldre l'acabament de l'etapa obligatòria amb l'objectiu de permetre una major incorporació d'alumnes en les etapes post obligatòries.
    - Assegurar l'adquisició de les competències bàsiques.
  - Rebaixar el cost d'oportunitat:
    - Establir una política de beques que permeti compensar el cost d'oportunitat dels estudis.
  - Coordinar formació i model econòmic:
    - Implantar una formació que, acompassada amb l'evolució del model de producció, permeti l'increment del valor afegit en coneixement per a la nostra economia.
  - Incorporar la població immigrada a la formació:
    - Dissenyar models de formació permanent adequats pels treballadors provinents de la immigració.
    - Reforçar les mesures addicionals en l'ensenyament general per tal que els alumnes immigrants assoleixin majors nivells de Formació Professional.
  - Establir, i millorar els existents, sistemes d'orientació professional:
    - Dissenyar sistemes de transició entre l'escola i la vida professional que incloguin l'orientació cap a la formació professional i la incorporació al treball.
2. Planificar i estructurar l'oferta:
  - Identificar la demanda:
    - Establir sistemes de planificació amb els agents socials, ja que actuen com a coneixedors de l'evolució de la demanda de formació.
    - Aprofundir les línies establertes en l'acord estratègic per la competitivitat.
    - Fer un seguiment del segon pla de formació professional, en el marc de Consell Català de la Formació Professional.
  - Entendre el paper del territori com a referent:
    - Planificar a nivell territorial per assegurar l'equilibri i l'accessibilitat de l'oferta.
    - Establir convenis amb els Ajuntaments per assegurar l'acció coordinada en el territori per

a les demandes de Formació Professional.

Ubicar els sistemes d'orientació per a la transició al món del treball en coordinació amb l'àmbit local.

- Assegurar l'accés:

Planificar l'oferta de formació de manera que busqui l'equilibri entre les necessitats del mercat i les voluntats de les persones que s'han de formar, amb una oferta d'especialitats i de centres adequada a aquestes necessitats.

3. Vertebrar l'oferta. Els centres de formació:

- Avançar cap a la consolidació de centres específics:

Planificar l'oferta de formació de manera que, en la mesura que l'equilibri de demanda ho permeti, tendeixi a l'existència de centres específics de formació Professional.

- Singularitzar la direcció:

Incorporar a les direccions d'aquests centres aquells aspectes que són característics de la formació professional.

- Integar l'oferta de formació:

Estendre i consolidar la xarxa de centres amb oferta integrada de formació professional (formació reglada i formació per a l'ocupació).

4. Incrementar la qualitat i l'adequació de la formació:

- La innovació en el sistema de formació professional:

Establir un sistema d'innovació sistèmic en el sistema de formació professional.

Connectar la recerca tecnològica i la formació professional.

Que consideri l'emergència d'innovacions, el suport als processos d'innovació existents, l'avaluació de l'impacte d'aquestes innovacions i la seva generalització.

- Incrementar i consolidar els convenis amb empreses:

Aprofundir en la fórmula del conveni de cooperació entre centre formatiu i empresa com a sistema de relació més eficaç del centre amb el món del treball.

Considerar aquesta relació com a forma, també, d'incorporació de les innovacions que es produeixen en el món de l'empresa als centres de formació.

- Formació del professorat:

Garantir la formació del professorat en els àmbits general i específic de la seva funció.

Correlacionar aquesta formació amb l'empresa.

Correlacionar formació i innovació.

Ubicar la detecció de les necessitats de formació en el centre i la seva adequació amb la demanda.

5. Un sistema reconegut:

- Posar en valor la importància de la formació professional:

L'increment de prestigi de la formació professional ha d'afavorir la seva demanda en competència amb altres ofertes.

El món de l'empresa ha d'exigir la formació necessària i, al mateix temps, valorar als treballadors formats en el sistema.

- La mobilitat europea:

L'oferta de formació ha d'incorporar i desplegar el sistema de reconeixement europeu de

la formació professional adquirida (sistema ECVET).

L'increment de la mobilitat d'estudiants en l'àmbit europeu ha de permetre una millor formació d'aquest alumnat, tant pel que fa a les competències específiques com a les transversals, especialment els idiomes.

S'ha de posar en valor, al nivell de la UE, l'àmbit "regional" com a ens més adequat en el marc dels Estats, per a l'organització de la mobilitat d'estudiants de formació professional.